

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΣΤΙΓΜΑ ΤΗΣ ΞΕΑΡΤΗΣΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ
ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ
ΜΑΖΙΚΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

2η Έκδοση

Πως ξεκίνησε αυτός ο Οδηγός;

Το Αντιναρκωτικό Συμβούλιο Κύπρου (ΑΣΚ), ως το ανώτατο σώμα χάραξης πολιτικής στον τομέα των εξαρτησιογόνων ουσιών εκπόνησε το 2013, σε συνεργασία με την Ένωση Συντακτών Κύπρου, τον Οδηγό καλής πρακτικής για τους λειτουργούς των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.

Στο πλαίσιο της αναβάθμισης των σχέσεων του με φορείς και θεσμούς που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση πολιτικών που άπτονται του πλαισίου δράσης του, το ΑΣΚ, διαπίστωσε ότι ο συγκεκριμένος Οδηγός προσφέρεται προς αναθεώρηση και αναβάθμιση ώστε να συμπεριλαμβάνει ένα ευρύτερο φάσμα σημαντικών και σχετικών με την ουσιοεξάρτηση θεμάτων. Το εγχείρημα αυτό έγινε κατορθωτό με τη συνεργασία και τη συμβολή της Αρχής Ραδιοηλεκτρονικής Κύπρου, του θεσμού της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας αλλά και τη συνέχιση της συνεργασίας με την Ένωση Συντακτών Κύπρου.

Ο αναβαθμισμένος Οδηγός, περιλαμβάνει αναφορές στο νομοθετικό πλαίσιο και σε πτυχές που αφορούν στα ανήλικα άτομα και αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους Λειτουργούς των ΜΜΕ να αναφέρονται με ακρίβεια και αντικειμενικότητα στο θέμα των εξαρτησιογόνων ουσιών, ώστε να συμβάλλουν καθοριστικά στην καταπολέμηση του στίγματος, στην κατανόηση του φαινομένου, στη στήριξη των ατόμων με εξάρτηση καθώς και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών.

Γιατί είναι σημαντικός ο Οδηγός για τα ΜΜΕ;

Η ανάπτυξη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο επικοινωνίας και ενημέρωσης στις σύγχρονες κοινωνίες. Η διαμεσολαβητική τους λειτουργία συνδιαμορφώνει και «οριοθετεί» το περιεχόμενο και την ημερήσια διάταξη της δημόσιας σφαίρας, αφού για την πλειοψηφία των ατόμων, τα ΜΜΕ αντιπροσωπεύουν την κύρια πηγή πληροφόρησης.

Η δυνατότητα των μέσων να προσεγγίζουν ένα ευρύ κοινό αλλά και να συμμετέχουν στη διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, τα καθιστά φορείς ιδιαίτερης ισχύος και κρίσιμους παράγοντες για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στα δημόσια πράγματα και ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Επιπρόσθετα τα ΜΜΕ διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο στη διάδοση ιδεών που αφορούν στα δικαιώματα των παιδιών, στην ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού προς αυτά και επιτελούν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα που τα αφορούν.

Είναι παραδεκτό ότι τα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά και να βοηθήσουν το κοινό να κατανοήσει καλύτερα διάφορες κοινωνικές προκλήσεις, ειδικά για θέματα που αφορούν στη ψυχική υγεία, αλλά και σε άλλα σύγχρονα θέματα, όπου το στίγμα αποτελεί εμπόδιο για την κοινωνική επανένταξη. Ωστόσο, μέχρι σήμερα οι αναφορές στα θέματα ουσιοεξάρτησης παραπέμπουν ως επί το πλείστον, στην εγκληματική διάσταση του φαινομένου, ενώ αραιότερες είναι οι αναφορές σε θέματα που αγγίζουν πτυχές όπως είναι η θεραπεία και η κοινωνική επανένταξη.

Οι λειτουργοί της έντυπης, τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής δημοσιογραφίας έχουν ένα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν μέσα από το έργο τους για απρόσκοπτη μεταφορά των ειδήσεων, αντικειμενική και επιστημονικά τεκμηριωμένη πληροφόρηση, αναφορικά με την ουσιοεξάρτηση και τις πτυχές που τη συνθέτουν. Παράλληλα, τα ΜΜΕ καλούνται να διαχειρίζονται και να επεξεργάζονται το υλικό που έχουν στα χέρια τους, με πλήρη σεβασμό σε ότι αφορά τα προσωπικά δεδομένα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα δικαιώματα των παιδιών αλλά και σε ότι αφορά θέματα δεοντολογίας ευρύτερα.

Αυτός ο απλός, πρακτικός οδηγός δεν επιδιώκει να επιδείξει στους Λειτουργούς των ΜΜΕ τι να σκεφτούν, να εκφέρουν ή να καταγράψουν, αλλά με ποιο τρόπο μπορούν να μεταφέρουν αυτά που επιλέγουν, χωρίς να παραβιάζονται οι κανόνες δεοντολογίας και χωρίς να παραβιάζονται τα δικαιώματα των παιδιών. Πέρα από αυτό όμως, η δύναμη των ΜΜΕ έγκειται και στη δυνατότητα τους να διαμορφώνουν στάσεις, αντιλήψεις και έννοιες. Έτσι, οι Λειτουργοί των ΜΜΕ μπορούν να αποτελέσουν το σημείο αναφοράς για έναν επαναπροσδιορισμό της έννοιας της εξάρτησης που να απομακρύνεται από τον στιγματισμό των ανθρώπων που τη βιώνουν.

Το κοινωνικό στίγμα είναι μια ανεπιθύμητη, δυσφημιστική ιδιότητα που στερεί από κάποιον το δικαίωμα της κοινωνικής αποδοχής και της ισότιμης συμμετοχής στην κοινωνική ζωή. Το στίγμα επηρεάζει όχι μόνο τους ανθρώπους που ζουν με εξάρτηση, αλλά και τις οικογένειες και τους οικείους τους. Είναι πολλές φορές, μάλιστα, ο κύριος λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι αυτοί δεν ζητούν βοήθεια και θεραπεία. Το στίγμα όμως είναι και χειροπιαστό – χτίζεται από τις συμπεριφορές όλων μας, απέναντι σε ανθρώπους που προσπαθούν να βρουν τη δύναμη να διαχειριστούν την εξάρτησή τους. Το στίγμα γεννιέται από στάσεις και συμπεριφορές και μόνο μέσα από την αλλαγή αυτών μπορεί να απαλειφθεί.

Πιο κάτω, παρατίθενται τα βήματα που μπορείτε να ακολουθήσετε προς αυτή την κατεύθυνση:

1ο ΒΗΜΑ Ενημερωθείτε για τα βασικά σημεία που προκύπτουν από το νομοθετικό πλαίσιο και τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας

2ο ΒΗΜΑ Εντοπίστε αντικειμενική πληροφόρηση για την ουσιοεξάρτηση βασισμένη σε επιστημονικά δεδομένα

3ο ΒΗΜΑ Ενημερωθείτε για τον τρόπο χειρισμού θεμάτων που αφορούν σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ανήλικοι

4ο ΒΗΜΑ Χρησιμοποιήστε τα εργαλεία που έχετε στη διάθεση σας με τρόπο που να μη στιγματίζει.

1ο ΒΗΜΑ: Ενημερωθείτε για το νομοθετικό πλαίσιο

Πιο κάτω ακολουθούν οι γενικές αρχές που προκύπτουν από τον περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμο του 1998 μέχρι 2014, τους περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Κανονισμούς (Κ.Δ.Π 10/2000) και τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας και οι οποίες σχετίζονται με τη δεοντολογική παρουσίαση θεμάτων ουσιοεξάρτησης:

1. Ο σεβασμός της αλήθειας και του δικαιώματος του πολίτη για αντικειμενική, ολοκληρωμένη και έγκυρη πληροφόρηση αποτελεί υποχρέωση όλων των Μέσων και των Λειτουργών τους.
2. Τα ΜΜΕ σέβονται και προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες όλων.
3. Τα ΜΜΕ και οι Λειτουργοί τους υποχρεούνται να τηρούν τις πρόνοιες της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
4. Τα ΜΜΕ αποφεύγουν οποιαδήποτε απ' ευθείας ή άλλη αναφορά ή ενέργεια εναντίον προσώπου η οποία περιέχει στοιχεία προκατάληψης με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, την περιουσία, την καταγωγή, το φύλο και το προσωπικό καθεστώς, περιλαμβανομένης της φυσικής ή διανοητικής ασθένειας ή αναπηρίας. Ο χλευασμός, η διαπόμπευση και ο διασυρμός ατόμων ή ομάδων είναι ανεπίτρεπτος.

5. Τα ΜΜΕ μεριμνούν ώστε να μη δημοσιεύονται ανακριβείς, παραπλανητικές, φανταστικές ή διαστρεβλωτικές της αλήθειας ειδήσεις, πληροφορίες ή σχόλια.

6. Η υπόληψη, η ιδιωτική ζωή κάθε προσώπου τυγχάνουν σεβασμού και δεν αποκαλύπτονται στοιχεία προσωπικού χαρακτήρα. Παρεμβάσεις και έρευνες στην ιδιωτική ζωή προσώπων, χωρίς τη συγκατάθεσή τους, περιλαμβανομένης της λήψης φωτογραφιών και κινηματογράφησης προσώπων χωρίς τη γνώση ή συγκατάθεση τους απαγορεύεται.

7. Οι Λειτουργοί σέβονται πλήρως την αρχή ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος για διάπραξη αδικήματος είναι αθώος μέχρις αποδείξεως του αντιθέτου, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία και συνεπώς αποφεύγουν να δημοσιοποιήσουν οτιδήποτε το οποίο να οδηγεί σε συμπεράσματα ως προς την ενοχή ή αθωότητα του υπόπτου ή/και κατηγορουμένου ή τείνει να τον διασύρει ή διαπομπεύσει.

8. Οι σταθμοί υποχρεούνται όπως σ' όλες τις εκπομπές (συμπεριλαμβανομένων και των διαφημίσεων) διασφαλίζουν σεβασμό προς την προσωπικότητα, την τιμή, την υπόληψη, τον ιδιωτικό βίο, την επαγγελματική, επιστημονική, κοινωνική, καλλιτεχνική, πολιτική ή άλλη συναφή δραστηριότητα κάθε προσώπου, η εικόνα του οποίου εμφανίζεται στην οθόνη ή το όνομα του οποίου μεταδίδεται από σταθμό ή γίνεται αναφορά ή μεταδίδονται γι' αυτό στοιχεία τέτοια που οδηγούν στην αναγνώριση της ταυτότητάς του. Η πιο πάνω υποχρέωση επεκτείνεται αναφορικά με κάθε άτομο ή την εικόνα γενικά του ανθρώπου ως ατόμου ή μέλους ομάδας.

Για περισσότερες πληροφορίες, αυτούσιες οι νομοθεσίες:

- Ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμος του 1998 μέχρι 2014 (<http://www.crta.org.cy/images/users/1/ENOPOIHMENOS%20%20NOMOS%20-%201998%20-%202014.pdf>)

- Οι περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Κανονισμοί (Κ.Δ.Π 10/2000) (<http://www.crta.org.cy/default.asp?id=241>)

- Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας (http://www.cmcc.org.cy/code_practice2_gr.html)

- Νομοθεσίες για τις παράνομες ουσίες εξάρτησης (<http://www.ask.org.cy/el/page/nomothesia-gia-ta-narkotika>)

- Νομοθεσίες για το Αλκοόλ (<http://www.ask.org.cy/el/page/alcohol-laws>)

- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (<http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/EEEE265A5BC737C6C2257466004935F9?OpenDocument>)

2ο ΒΗΜΑ Εντοπίστε αντικειμενική πληροφόρηση για την ουσιοεξάρτηση, βασισμένη σε επιστημονικά δεδομένα

Για την αντιμετώπιση του κοινωνικού στίγματος της εξάρτησης, χρειάζονται άλλες στάσεις και συμπεριφορές, που υπερβαίνουν τις προκαταλήψεις και εδράζονται σε εμπειριστατωμένη γνώση και υπεύθυνη συμπεριφορά.

Αντικειμενική πληροφόρηση στα θέματα ουσιοεξάρτησης, είναι διαθέσιμη στις ιστοσελίδες του ΑΣΚ: www.ask.org.cy και www.asknow.org.cy ή και από την αρμόδια Λειτουργό (τηλ. 22442960, info@ask.org.cy).

Στοιχεία αναφορικά με την κατάσταση των παράνομων ουσιών και του αλκοόλ στην Κύπρο (π.χ. χρήση στο γενικό πληθυσμό, θεραπεία, μολυσματικές ασθένειες, θάνατοι, προβληματική χρήση) είναι διαθέσιμα στο σύνδεσμο: <http://www.ask.org.cy/el/page/episima-stoixeia?megamenu=2>.

Κατεβάστε την εφαρμογή για κινητά τύπου smartphone Ask4press και για το αλκοόλ Ask-4-Alcocheck (μάθετε πώς στην ιστοσελίδα του ΑΣΚ: <http://www.ask.org.cy>)

Μάθετε για την ευρωπαϊκή διάσταση του φαινομένου: <http://www.emcdda.europa.eu/> και τη διεθνή διάσταση του θέματος της υγείας: <http://www.who.int/en/>.

3ο ΒΗΜΑ Ενημερωθείτε για τον τρόπο χειρισμού θεμάτων που αφορούν σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ανήλικοι

Μεγάλος αριθμός μελετών έχει καταδείξει ότι υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ έκθεσης στην τηλεοπτική βία και αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Κύριοι μηχανισμοί επίδρασης της τηλεοπτικής βίας θεωρούνται η μίμηση της βίαιης συμπεριφοράς, η ταύτιση με βίαιους ήρωες και η απευαισθητοποίηση στη βία. Η έλλειψη γονεϊκής εποπτείας ως προς την τηλεθέαση σε συνδυασμό με την έκθεση στην επιθετικότητα, συσχετίζονται με επιθετική συμπεριφορά από το παιδί ή τον έφηβο.

Η έκθεση στη βία των Μέσων Επικοινωνίας μπορεί να αυξήσει όχι μόνο την επιθετική συμπεριφορά σε ένα εύρος μορφών, αλλά και την επιθετική σκέψη, τα επιθετικά συναισθήματα και να μειώσει τη θετική κοινωνική συμπεριφορά. Η τηλεοπτική βία μπορεί να επιδρά είτε άμεσα, είτε βραχυπρόθεσμα και παρά τις όποιες διαφωνίες μεταξύ των ερευνητών, διαπιστώνεται μια συσχέτιση μεταξύ της έκθεσης σε βίαιο περιεχόμενο και της επιθετικής συμπεριφοράς.

Εκτός από την έκθεση στη φυσική και ψυχική βία μέσω των ΜΜΕ, οι ανήλικοι μέσω της γενικότερης έκθεσης τους στα οπτικοακουστικά μέσα ενδέχεται να αναπτύξουν και άλλες στάσεις και συμπεριφορές επιβλαβείς ως προς την ανάπτυξή τους. Με γνώμονα το πιο πάνω ενδεχόμενο, η σχετική νομοθεσία που ρυθμίζει τη λειτουργία των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών οργανισμών, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τα εξής:

1. Οι τηλεοπτικοί οργανισμοί έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν ότι οι εκπομπές τους δεν περιλαμβάνουν προγράμματα τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική, την πνευματική ή την ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων και ιδίως προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές αδικαιολόγητης βίας.

2. Στις ψυχαγωγικές εκπομπές απαγορεύεται:

- η παρουσίαση του καπνίσματος, της χρήσης ναρκωτικών και της κατανάλωσης αλκοολούχων ποτών ως φυσιολογικής και συναρπαστικής δραστηριότητας και με τρόπο που να την καθιστά κοινωνικά αποδεκτό τρόπο ζωής για άτομα και ιδιαίτερα για τη νεολαία
- η μετάδοση επικίνδυνης συμπεριφοράς, η οποία είναι δυνατόν να γίνει αντικείμενο μίμησης από το κοινό και οπωσδήποτε απαγορεύεται εντός της οικογενειακής ζώνης.

3. Οι σταθμοί διασφαλίζουν όπως τα προγράμματα τα οποία μεταδίδονται εντός της οικογενειακής ζώνης είναι κατάλληλα για όλο το κοινό, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών κάτω των δεκαπέντε ετών.

4. Οι οπτικοακουστικές εμπορικές ανακοινώσεις απαγορεύεται:

- Να αφορούν τσιγάρα και λοιπά προϊόντα καπνού.
- Να αφορούν φάρμακα που διατίθενται μόνο με ιατρική συνταγή.
- Να θίγουν ηθικά ή σωματικά τους ανήλικους.
- Να τους παρακινούν ευθέως στην αγορά ή ενοικίαση ενός προϊόντος ή υπηρεσίας εκμεταλλευόμενες την απειρία ή την ευπιστία τους.
- Να εκμεταλλεύονται την ιδιαίτερη εμπιστοσύνη των ανηλίκων στους γονείς, τους διδάσκοντες ή σε άλλα πρόσωπα.
- Να παρουσιάζουν αναίτια ανήλικους σε επικίνδυνες καταστάσεις.

5. Σε περίπτωση αλκοολούχων ποτών απαγορεύεται να απευθύνονται ειδικά σε ανήλικους και να ενθαρρύνουν υπέρμετρη κατανάλωσή τους. Οινόπνευματώδη ποτά με 1,2% αλκοόλ ή περισσότερο ανά μονάδα όγκου, δεν πρέπει να διαφημίζονται ενδιάμεσα, πριν ή μετά από παιδικά προγράμματα ή προγράμματα που απευθύνονται σε άτομα κάτω των 18 χρόνων. Ποτά με χαμηλό ποσοστό αλκοόλ (λιγότερο από 1,2%) δεν πρέπει να διαφημίζονται ενδιάμεσα, πριν ή μετά από παιδικά προγράμματα.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, την οποία επικύρωσε η Κύπρος το 1991 (μετά τη ψήφιση του Νόμου 243/1990) (Σύμβαση)

και, επομένως, δεσμεύει την Κυπριακή Δημοκρατία με αυξημένη ισχύ έναντι οποιουδήποτε εθνικού νόμου, διαλαμβάνει πρόνοιες και αρχές οι οποίες αποτελούν το καθοδηγητικό πλαίσιο για τον τρόπο λειτουργίας των επαγγελματιών των ΜΜΕ, τόσο γενικά για τη διασφάλιση, την προαγωγή και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, όσο και ειδικότερα στο πλαίσιο των εξαρτησιογόνων ουσιών.

Οι Αρχές και τα Δικαιώματα που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση, όπως αναλύονται στον πιο κάτω Πίνακα, πρέπει να αποτελούν καθοδηγητικό εργαλείο αναφοράς για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ σε περιπτώσεις που η παρουσίαση θεμάτων αφορά στη σχέση παιδιού και ΜΜΕ, δηλαδή του παιδιού θεατή, του παιδιού ως μέρος ειδησεογραφίας και του παιδιού ως συμμετόχου σε προγράμματα /εκπομπές.

Πίνακας για σκοπούς παρουσίασης θεμάτων που αφορούν Παιδιά και χρήση Εξαρτησιογόνων Ουσιών από τους επαγγελματίες των ΜΜΕ	
ΣΥΜΒΑΣΗ: Αρχές και Δικαιώματα	Ενδεικτικές ερωτήσεις ελέγχου
<p>Η Αρχή της Μη Διάκρισης (άρθρο 2), καθορίζει την υποχρέωση για σεβασμό στα δικαιώματα, κάθε παιδιού χωρίς καμία διάκριση και ανεξάρτητα από την κατάσταση και το καθεστώς των γονέων του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο τρόπος παρουσίασης του ρεπορτάζ μπορεί να δημιουργήσει στερεότυπα ή/και να ενισχύσει διακρίσεις προς την ομάδα των παιδιών που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών; • Χρησιμοποιούνται γενικοί χαρακτηρισμοί ή γλώσσα που στιγματίζουν παιδιά ή την ομάδα των παιδιών που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών; • Παρουσιάζονται επιλεκτικά θέματα που αφορούν παιδιά που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών, στη βάση του φύλου, της εθνοτικής ή θρησκευτικής τους καταγωγής;
<p>Η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού (άρθρο 3), καθορίζει ότι, σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής ευημερίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατά την παρουσίαση ειδήσεων με θέμα τις εξαρτησιογόνες ουσίες, έχει αξιολογηθεί ο πιθανός αντίκτυπος στα εμπλεκόμενα παιδιά; • Ο τρόπος παρουσίασης της είδησης μπορεί να θυματοποιήσει, να υπονομεύσει θέματα προστασίας του παιδιού ή να υποβάλει το εμπλεκόμενο παιδί που είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών σε αχρείαστη ταλαιπωρία; • Έχουν συνυπολογιστεί και αξιολογηθεί οι επιπτώσεις που η παρουσίαση της είδησης θα επιφέρει στην κοινωνική και σχολική ζωή του επλεκόμενου παιδιού καθώς και οι ψυχολογικές/συναισθηματικές συνέπειες, που ενδεχομένως προκύψουν;

<p>Η Αρχή της Συμμετοχής (άρθρο 12), καθορίζει ότι, τα κράτη οφείλουν να διασφαλίζουν στο παιδί που είναι ικανό να σχηματίζει τις δικές του απόψεις, το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης των απόψεών του, σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, δίνοντας στις απόψεις του παιδιού το απαιτούμενο βάρος, σύμφωνα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Για την αποκάλυψη της ταυτότητας, για τη λήψη και δημοσίευση συνέντευξης ή/και φωτογραφιών παιδιού που είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών λήφθηκε η συγκατάθεση του ίδιου του παιδιού; • Επιπρόσθετα της συγκατάθεσης του παιδιού, ως ανωτέρω, έχει ο επαγγελματίας των ΜΜΕ προβεί σε αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού, όπως περιγράφεται στο σημείο 2 του πίνακα; • Για τη λήψη συνέντευξης παιδιού που είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών προηγήθηκε επαρκής προετοιμασία του ή/και δόθηκε η δέουσα ενημέρωση ως προς το σκοπό και τρόπο που η συνέντευξη θα χρησιμοποιηθεί; • Έχουν διερευνηθεί και παρουσιαστεί οι απόψεις γενικότερα των παιδιών για τις πτυχές που άπτονται του θέματος των εξαρτησιογόνων ουσιών; • Έχουν ληφθεί, ανάλογα με την ηλικία του και τον βαθμό ωριμότητάς τους, οι απόψεις των παιδιών που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών ως προς το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν και τη βοήθεια που τους παρέχεται;
<p>Δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια, (άρθρο 16). Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Για την αποκάλυψη της ταυτότητας, για τη λήψη και δημοσίευση συνέντευξης ή/και φωτογραφιών παιδιού που είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών λήφθηκε η συγκατάθεση του ίδιου του παιδιού; • Για την αποκάλυψη της ταυτότητας, για τη λήψη και δημοσίευση συνέντευξης ή/και φωτογραφιών του παιδιού που είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών, λήφθηκε η συγκατάθεση του γονιού/νόμιμου κηδεμόνα του; • Επιπρόσθετα της συγκατάθεσης του παιδιού/γονιού, ως ανωτέρω, έχει ο επαγγελματίας των ΜΜΕ προβεί σε αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού, όπως περιγράφεται στο σημείο 2 του πίνακα; • Παρουσιάζονται πληροφορίες ή φωτογραφίες που αποκαλύπτουν ακόμη κι εξ αμελείας την ταυτότητα του παιδιού; • Παρουσιάζονται πληροφορίες που δεν εξυπηρετούν το σκοπό του ρεπορτάζ και εμπίπτουν στη σφαίρα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής παιδιών που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών; • Τα παιδιά που είναι χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών παρουσιάζονται ως θύτες/θύματα ή ως άτομα με δικαιώματα και αξιοπρέπεια;

<p>Δικαίωμα στην πληροφόρηση και ο ρόλος των ΜΜΕ (άρθρο 17). Το παιδί πρέπει να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και σε υλικό, που προέρχεται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, κυρίως αυτών που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τα ενημερωτικά ρεπορτάζ σε σχέση με τις εξαρτησιογόνες ουσίες είναι ακριβή, αναλυτικά, επιστημονικά τεκμηριωμένα με συμπερίληψη των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση του προβλήματος καθώς και πρακτικών συμβουλών προς τους γονείς και τα παιδιά;
<p>Δικαίωμα στην προστασία από τα ναρκωτικά (άρθρο 33). Το παιδί πρέπει να προστατεύεται από παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών και να παρεμποδίζεται η παραγωγή και η παράνομη διακίνηση των ουσιών αυτών.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ασκείται επαρκής κριτική σε σχέση με την εφαρμογή ή όχι της Εθνικής Στρατηγικής για την αντιμετώπιση της εξάρτησης από παράνομες ουσίες και την επιβλαβή χρήση του αλκοόλ 2013-2020;

4ο ΒΗΜΑ Χρησιμοποιήστε τα εργαλεία που έχετε στη διάθεση σας με τρόπο που να μη στιγματίζει

Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε είναι ένα δυναμικό και ζωντανό μέσο που όχι μόνο μεταφέρει, αλλά "προτείνει" με άμεσο ή έμμεσο τρόπο έννοιες, στάσεις και αντιλήψεις. Σε ότι αφορά την εξάρτηση και τα εξαρτημένα άτομα, τα ΜΜΕ γενικά έχουν τροποποιήσει σημαντικά τη γλώσσα που χρησιμοποιούν – ο όρος τοξικομανής – ναρκομανής έχει αρχίσει να σπανίζει – εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν εμφανίζεται πια!

Με στόχο τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου εννοιολογικής αναφοράς και τη διασφάλιση μιας κοινής επιστημονικής γλώσσας επικοινωνίας, στον τομέα των εξαρτήσεων, στη χώρα μας, το ΑΣΚ έχει εκπονήσει ένα ευρετήριο των συχνότερων χρησιμοποιούμενων όρων των παράνομων ουσιών εξάρτησης και του αλκοόλ (διαθέσιμο ηλεκτρονικά στη διεύθυνση: http://www.ask.org.cy/index.php/en/file/GyjY24pTwmTGpdeP_+CepQ==/).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει επίσης εκπονήσει ένα λεξικό ορολογίας για την εξάρτηση από ναρκωτικά και την κατάχρηση αλκοόλ, το οποίο είναι διαθέσιμο στον παρακάτω σύνδεσμο: http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/

Με την αξιοποίηση των πιο πάνω, θα μειωθεί σημαντικά η ασάφεια και σύγχυση που επικρατεί όσον αφορά στις έννοιες αυτές και θα εμπεδωθεί μια ομοιογενής γλώσσα στους επαγγελματίες, ακαδημαϊκούς και το ευρύ κοινό.

Στον πίνακα που ακολουθεί μπορείτε να δείτε τις πιο συχνές λεκτικές «αντικαταστάσεις» που μπορούν να βοηθήσουν στη χρήση μη στιγματιστικής γλώσσας και στην εμπειριστατωμένη ενημέρωση για την εξάρτηση και τα άτομα που τη βιώνουν.

«Λέξεις και φράσεις προς χρήση και προς αποφυγή»

		Γιατί
Ναρκωτικά	Εξαρτησιογόνες Ουσίες	Η λέξη ναρκωτικό, με την ακριβή του έννοια αναφέρεται στο όπιο, τα παράγωγά του και συνθετικά υποκατάστατά τους. Ενώ στις ουσίες εξάρτησης συμπεριλαμβάνονται τόσο άλλες κατηγορίες παράνομων ουσιών που δεν εμπίπτουν στα οπιοειδή (όπως η κοκαΐνη, οι αμφεταμίνες κ.α.), όσο και οι νόμιμες, όπως το αλκοόλ, ο καπνός και τα συνταγογραφούμενα φάρμακα
Θεραπεία Υποκατάστασης	Φαρμακευτική Θεραπεία ή Φαρμακευτικά υποστηριζόμενη θεραπεία	Η λέξη “υποκατάσταση” δεν περιγράφει με ακρίβεια τη θεραπευτική αυτή παρέμβαση και μειώνει το εύρος της θεραπείας. Ο όρος που προτείνεται, συμπεριλαμβάνει τη χορήγηση μιας άλλης ουσίας, που “στηρίζει” μια ευρύτερη θεραπευτική διαδικασία
Τοξικομανής / ναρκομανής	Εξαρτημένο άτομο, χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών, ο Χ. είναι εξαρτημένος από ... (προ θεραπείας) Θεραπευόμενος / ασθενής (μετά την έναρξη της θεραπείας)	Όπου είναι δυνατόν υπενθυμίζεται ότι το άτομο δεν ήταν πάντα εξαρτημένο και ότι είναι δυνατά θεραπεύσιμο
Η ντροπή των ναρκωτικών	Το φαινόμενο των εξαρτησιογόνων ουσιών	Η «ντροπή» της εξάρτησης είναι ένας λόγος που άτομα που πάσχουν από αυτή, αλλά και οι οικογένειες τους, δεν απευθύνονται συχνά για βοήθεια
Πρώην εξαρτημένος/ χρήστης		Είναι η παρελθούσα χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σχετική με το θέμα που καλύπτεται δημοσιογραφικά: Αν όχι, άσχετες αναφορές σε παρελθούσα χρήση είναι δυνατόν να λειτουργήσουν στιγματιστικά

Αναμορφωμένος εξαρτημένος	Απεξαρτημένος/άτομο που έχει θεραπευτεί από παλαιότερη εξάρτηση	Να αποφεύγεται η θεώρηση ότι η εξάρτηση είναι ηθικό / ποινικό παράπτωμα και χρήζει «αναμόρφωσης» - πρόκειται για μια κατάσταση από την οποία τα άτομα θεραπεύονται
Η μάστιγα των ναρκωτικών	Το φαινόμενο των εξαρτησιογόνων ουσιών	Ο όρος «μάστιγα» αφαιρεί την ανθρώπινη διάσταση και το κάνει απρόσωπο, δίνοντας παράλληλα αρνητική χροιά στο θέμα
Λευκός θάνατος		Ο όρος «λευκός θάνατος» δημιουργεί την εντύπωση ότι η εξάρτηση, από οποιαδήποτε ουσία, οδηγεί πάντα στο θάνατο

Τα σημαντικότερα ζητήματα που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν καλύπτονται θέματα που αφορούν στις εξαρτήσεις είναι:

Κάλυψη ταυτότητας: Η πληροφόρηση δεν πρέπει να αναφέρεται σε προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου με εξάρτηση (π.χ όνομα, φύλο, εθνικότητα κ.τ.λ). Ούτε και να το απεικονίζει φωτογραφικά. Εάν πρέπει να μπει οπτικό υλικό, υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι, όπως η φωτογράφιση από την πλάτη, η απεικόνιση της σιλουέτας ενός ατόμου, η αλλοίωση της φωνής ή η χρήση ψευδώνυμου ώστε να μην οπτικοποιείται και στιγματίζεται το άτομο με εξάρτηση, ιδίως σε κοινωνίες που δεν είναι έτοιμες να το αποδεχτούν.

Υπότιτλοι-Λεζάντες: Οι υπότιτλοι πρέπει να γράφονται πολύ προσεκτικά. Σε αντίθετη περίπτωση, μια εικόνα μπορεί να καταστραφεί ή να παρερμηνευτεί από μια αστοχία στη λεζάντα. Οι υπότιτλοι πρέπει να είναι ακριβείς, δίκαιοι και να αντιμετωπίζουν το θέμα με επιστημονικότητα, αντικειμενικότητα και ευαισθησία.

Χρήση οπτικού υλικού: Είναι ζωτικής σημασίας σε κάθε εικόνα να αναδεικνύονται οι σωστές λεπτομέρειες και η φωτογραφία να «ταυτίζεται» με συγκεκριμένες έννοιες ή συμπεριφορές στο περιεχόμενο του κειμένου με το οποίο συνδυάζεται. Η βιαστική ανάκληση φωτογραφιών από το αρχείο χωρίς την «κριτική» αυτή ματιά μπορεί να οδηγήσει σε παραποίηση του ίδιου του μηνύματος της ιστορίας και να το αποδυναμώσει αντί να το ενισχύσει. Επίσης, δεν έχει προστιθέμενη αξία η περιγραφή ή παρουσίαση μέσω εικόνων του τρόπου λήψης ουσιών εξάρτησης ή των σύνεργων χρήσης.

Σύνδεση εγκληματικότητας- χρήσης: Σε περιπτώσεις διάπραξης εγκλημάτων ή αδικημάτων η αναφορά στο στοιχείο της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, αν αυτό δεν αποτελεί ουσιαστικό συστατικό και απαραίτητο στοιχείο της είδησης, είναι προτιμότερο να αποφεύγεται. Αυτό οδηγεί στην προκατάληψη ότι όλοι οι χρήστες είναι και εγκληματίες.

Αποφυγή πρόκλησης εντυπωσιασμού/ φόβου: Είναι σημαντικό να αποφεύγεται ο εντυπωσιασμός και η πρόκληση συναισθημάτων φόβου, πανικού ή ανησυχίας για τις επιπτώσεις από την ουσιοεξάρτηση. Αφετηρία για την πληροφόρηση, θα πρέπει να είναι η επιστημονική γνώση και δεδομένα. Επίσης, καλό είναι να αποφεύγεται να παρουσιάζεται ο τρόπος παραγωγής και κατασκευής των εξαρτησιογόνων ουσιών, γιατί δυνατό οι πληροφορίες αυτές να χρησιμοποιηθούν ως παρόρμηση ή οδηγίες χρήσης προς άτομα που θέλουν να πειραματισθούν. Δεν ενδείκνυται επίσης να γίνεται άμεση ή έμμεση αναφορά σε εύκολο ή μεγάλο κέρδος που είναι δυνατό να αποφέρει η διακίνηση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Μια εικόνα χίλιες λέξεις

Οι εικόνες βοηθούν στο να διηγηθεί κάποιος μια ιστορία. Αλλά ποιά πραγματικά είναι η «κατάλληλη» εικόνα για να πει κανείς μια ιστορία για εξαρτήσεις;

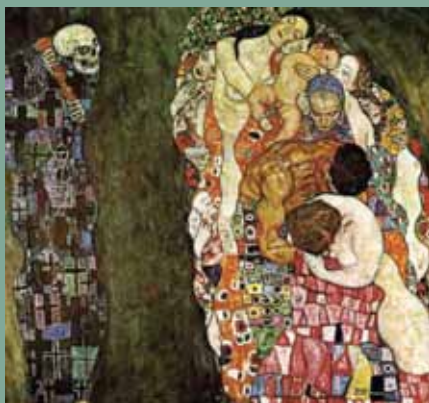
Ακόμη και μια αναζήτηση σε διαδικτυακές μηχανές με τους όρους «εξάρτηση», «χρήση ναρκωτικών», «ναρκωτικά», θα παρουσιάσει εικόνες συρίγγων, βουνών χαπιών αλλά και αποστεωμένων ατόμων με εξάρτηση, συχνά σε περιθωριακά περιβάλλοντα – αυτές οι εικόνες σπάνια θα ενθαρρύνουν τον αναγνώστη να αρχίσει να διαβάζει μια ιστορία. Η αποστροφή που προκαλείται από τέτοιες εικόνες είναι μόνο μια διάσταση στις περιπτώσεις αυτές. Η άλλη έχει να κάνει με το γεγονός ότι το εξαρτημένο άτομο δεν είναι ο αποστεωμένος άνθρωπος σε μια γωνιά δίπλα από σύριγγες και βουνά χαπιών. Είναι ο άνθρωπος δίπλα μας.....

Με πλήρη συνείδηση της δύναμης της εικόνας λοιπόν, θα πρέπει να απομακρυνθούμε από το κλισέ της σύριγγας ή των χαπιών που εδραιώνουν εικόνες που δεν αντιστοιχούν στην πραγματική εικόνα της εξάρτησης. Έτσι προτείνονται.....

Rene Magritte, The son of man (1964)

Ο καθένας θα μπορούσε να είναι στη θέση αυτού του ανθρώπου στην πιο πάνω εικόνα. Είναι ένας άνθρωπος χωρίς πρόσωπο - δυνητικά, ο καθένας από μας ή τους δικούς μας θα μπορούσε να είναι αύριο ένα άτομο με εξάρτηση.

Gustav Klimt, Death and Life (1910)

Η πιο πάνω εικόνα θα μπορούσε να σηματοδοτεί από τη μια το θάνατο στον οποίο μπορεί να οδηγήσουν οι εξαρτήσεις που στέκονται στη μια πλευρά μόνες τους, και από την άλλη ολόκληρη την οικογένεια δεμένη, την κοινωνία, όλες τις γενεές που αποτελούν μια αλυσίδα που παλεύουν για τη ζωή, τη θεραπεία από την εξάρτηση και τη συνοχή στην κοινωνία.

Οι έννοιες, οι λέξεις και οι εικόνες που συνοδεύουν την ουσιοεξάρτηση συνήθιζαν μέχρι πρόσφατα να κυμαίνονται μεταξύ της ασθένειας και της εγκληματικότητας, με το συναίσθημα να ταλαντεύεται μεταξύ του οίκτου και της περιφρόνησης ή ακόμα της αποστροφής. Μέσα από αυτό τον Οδηγό, προσκαλούμε τους Λειτουργούς των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, να αντισταθούν και να απορρίψουν τον στερεότυπο αλλά και στιγματιστικό τρόπο χειρισμού του θέματος αυτού, και να αντικρύσουν την κάθε «είδηση», μέσα από μια άλλη σκοπιά, αφιερώνοντας χρόνο και ρίχνοντας μια διαφορετική, προσεκτική και ουσιαστική ματιά. Καλούμε τους Λειτουργούς, να ανακαλύψουν τον άνθρωπο που κρύβεται πίσω από την «είδηση», και να τον σεβαστούν...

.....
Ιστοσελίδες συνεργατών:

Αντιναρκωτικό Συμβούλιο Κύπρου: <http://www.ask.org.cy>

Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου: <http://www.crta.org.cy/>

Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού: <http://www.childcom.org.cy/>

Ένωση Συντακτών Κύπρου: <http://www.esk.org.cy/>

Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας: <http://www.cmcc.org.cy/>